

ЦЪРКОВЕН ВЕСТНИК

ОРГАН НА БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА
СЕДМИЧНИК ЗА РЕЛИГИОЗНА И ЦЪРКОВНО-ОБЩЕСТВЕНА ПРОСВЕТА

Негово Светейшество патриарх КИРИЛ
По случай три години от възстановяването на Българската патриаршия
и избора му за Български патриарх

Следваше доклад и на тема „Светите отци за мира“.

Богослужбите през време на конференциите се посещаваха от християните външно. Негово Високопреосвещенство използваше случаите и допълваше проповедите с подходящи слова все във връзка с основната тема за опазване на мира като върховно благо на живота и свещена мисия на Църквата. Подчертаваше и мисълта, че учението на Христа е най-съвършената доктрина за мир и братство между хората на земята и че световният мир е свет идеал на Християнската църква.

След привършване на докладите и направените изказвания се приемаха и отправяха телеграми съответно до Негово Светейшество патриарх Кирил, до Председателя на Комитета при Министерския съвет по въпросите на БПЦ и религиозните култове и до Националния комитет за защита на мира. — В.

ИЗ ЖИВОТА НА ВЕЛИКОТЪРНОВСКА ЕПАРХИЯ.

— На 3 март 1956, събота сутринта, Негово Високопреосвещенство Великотърновският митрополит Софроний отслужи панихида в катедралната църква по случай 78 години от освобождението на България. Същия ден след обед Негово Високопреосвещенство посети с. Керена, Дряновско, където в енорийската църква отслужи Велика вечерня и произнесе слово за днешните блудни синове в света. На следния ден, 4 март, неделя на Блудния син, архиепископът отслужи св. Литургия и произведе в чин „протоиерей“ енорийския свещеник Стефан Денев, допълнителен член-съветник на Великотърновския епархийски съвет. Митрополит Софроний произнесе назидателна реч към новия протоиерей, който отговори с отбрани думи.

— На 10 март, събота сутринта, митрополит Софроний отслужи в катедралната църква обща панихида по случай задушница. Същия ден след обед посети с. Кесарево, Горнооряховско, отслужи Велика вечерня в енорийската църква и произнесе слово за мира. На следния ден, 11 март, неделя Месопустна, в същата църква отслужи св. Литургия и произведе в чин „протоиерей“ енорийския свещеник Николай Попгеоргиев. Архиепископът произнесе слово за дълга на добрия пастир-мисионер, на което новият протоиерей отговори със заповици думи.

— На 17 март, събота, митрополит Софроний посети с. Госталица, Дряновско, отслужи Велика вечерня в енорийската църква и произнесе слово за мира и за пазене на църковно-религиозните народни обичаи. На следния ден, 18 март, неделя Сиропустна, в същото село отслужи св. Литургия и произведе в чин „протоиерей“ енорийския свещеник Васил Иванов Караленев. На края даде напът-

ствия към новия протоиерей, който отговори със слово. Същия ден архиепископът се завърна във Велико Търново.

— На 22 март, четвъртък, свети 40 мъченици, митрополит Софроний, при едноцърковие и при стечение на много богомолци, отслужи Преждеосвещена литургия в историческата църква „Свети 40 мъченици“. Архиепископът произнесе слово за свети 40 мъченици и за историческата съдба на Търновград и на България.

— На 23 март, петък вечерта, митрополит Софроний отслужи в катедралната църква първия Богородичен акапист при стечение на множество богомолци и произнесе кратко молитвено обращение към Божията Майка.

— На 24 март, събота, Тодоровден и св. Софроний, патриарх Йерусалимски, именният ден на Негово Високопреосвещенство, митрополит Софроний служи в катедралната църква, Велико Търново, и произнесе слово за св. мъченик Теодор Тирон и за св. Софроний Йерусалимски. На края архиепископът причасти пригответилите се да приемат св. Причастие богомолци. Свещениците, чиновниците при св. митрополия, хористите от катедралния хор, Православното християнско братство, граждани и гражданки от Велико Търново посетиха в митрополитския дом Високопреосвещения именник и му пожелаха дълголетие.

— На 25 март, неделя Православна, Негово Високопреосвещенство отслужи св. Василева литургия в катедралната църква във Велико Търново и произнесе слово на тема: „Тази е победата, която победи света, — нашата вяра“ (1 Иоан. 5, 4).

— На 1 април, неделя, в Присовския девически манастир „Св. Архангел Михаил“, Великотърновско, почина Преосвещеният Знеполски епископ Флавиан. Митрополит Софроний извърши на 3 април погребението му в същия манастир.

— На 7 април, събота сутринта, Благовещение, митрополит Софроний посети с. Янтра, Горнооряховско, където в енорийската църква отслужи св. Златоустова литургия и произведе в чин „протоиерей“ енорийския свещеник Константин Генчев. На св. Литургия ця църковният братствен хор при общата църква, под вещото диригентство на пресвитерата Евгения Попконстантинова Генчева. Архиепископът отправи напътствено слово към новия протоиерей, който отговори с няколко думи.

— На 8 април, неделя Кръстопоклонна, Негово Високопреосвещенство отслужи св. Василева литургия в катедралната църква, Велико Търново, и произнесе слово за Кръста Христов — знамето на християнската победа. — Иеродиакон Нестор.

ОТЗИВИ И БЕЛЕЖКИ

ШАРЕНИ ВЕЛИКДЕНСКИ ЯЙЦА

Шарените и боядисани великденски яйца във всички народи са свързани с разни обряди и обичаи.

Особен интерес представляват мотивите, употребявани от славянските народи за украсяване на великденски яйца. Напоследък у нас се изоставя крайно оригиналният начин за изписване на яйцата с „писалка“ и с восък, който е твърде красноречива проява на творчеството на българката.

Начинът за шарене на яйца чрез покриване с восък („баликова техника“) е сроден на начина, употребяван в Индия. Върху чисто бяло стипшосано, леко затоплено яйце, с помощта на така наречената „писалка“, завършваща на края с малък металчески цилиндричен връх, през който е прокаран тънък копринен конец, с паче перо и с папур, потопен в горещ пчелен восък, се правят шарките. За да личат по-добре върху чисто бялата повърхност на яйцето, в светло-жълтия восък се прибавя малко боров катран.

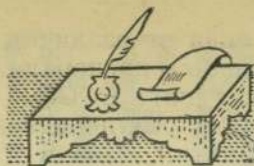
Така нашареното яйце се боядисва с червена боя, купена от магазина. Обаче вместо такава боя народът че-

сто употребява полски кошеник, кори и шишарки от черна ела. Хубава пламтяща портокалова боя се получава от смрадлика, жълта — от орехови листа, зелена — от копринна, а тъмнокафява — от луковни люспи. След отстраняване на восъка върху боядисаното яйце проличават чисто бели контури.

Освен мотивите от животинското и растително царство, употребяват се и геометрични фигури, макар и по-рядко. Между тях особено значение имат така наречените „куки“.

Често към шарените великденски яйца прикрелват с восък малка китчица от ярка прежда. Такива яйца се наричат „китанчета“. По някои места върху чисто белите яйца предварително завиват зелени листа от седефче, невен, божур, трендафил, и др., като ги завързват с конец. След като яйцата бъдат боядисани, на мястото на листенцата се получават техните бели силуети.

В Етнографския музей се пази една твърде разнообразна колекция от великденски яйца, чиято украса представлява богат материал за проучване на този интересен клон на народното творчество. — Георги А. Ковачев.

ЦЪРКОВНА И ОБЩЕСТВЕНА ЛЕТОПИС

Редакцията на ЦВ честити най-сърдечно на своите читатели и на вярващия български народ светлото Възкресение Христово, като им пожелава здраве, успех и щастие в живота. Възкръсналият Спасител Иисус Христос нека възкреси и укрепи в живота на нашия народ и между всички народи по света мира и обичта, за да бъде животът ни светъл, мирен и благополучен.

Църковни служби на Негово Светейшество. — На 15 април т. г., неделя, Негово Светейшество патриарх Кирил отслужи св. Литургия в столичната църква „Св. Преображение“, в квартал Лозенец, по време на която възведе в протоирейски чин свещеник Асен Балабанчев. След отпущ произнесе подходящо слово към християните и новопроизведения протоиерей, който отговори с кратко слово.

— На 20 април, петък, Негово Светейшество прочете заедно с Левкийския епископ Партений и Стобийския епископ Варлаам Богородичния акадист по време на вечерята в столичната катедрала „Св. Неделя“ и произнесе слово за Божията майка.

Ново правителство на НР България. — На 17 април т. г., сл. пл., Народното събрание, свикано на пета извънредна сесия, прие единодушно молбата на министър-председателя г. Вълко Червенков за освобождаване от длъжност, след което пак единодушно прие предложението на народния представител г. Тодор Живков да бъде избран за председател на МС на Народна република България г. Антон Югов.

Народното събрание утвърди и следните изменения в състава на правителството, като избра: г. Георги Чанков — за първи заместник-председател на МС и председател на Държавната планова комисия; г. Георги Трайков — за първи заместник-председател на МС; г. Райко Дамянов — за заместник-председател на МС и председател на Комитета по строителство и архитектура; армейския генерал г. Иван Михайлов — за заместник-председател на МС; г. Вълко Червенков — за заместник-председател на МС и г. Карло Луканов — за заместник-председател на МС и председател на Комитета по труда и работната заплата. Останалите членове на правителството, избрани от първата извънредна сесия на Второто народно събрание в заседанието от

16 януари 1954 година, бяха утвърдени без изменение.

След това новият министър-председател г. Антон Югов произнесе програмна реч на новото правителство, в която заяви, че правителството и в бъдеще ще провежда политика на социалистическо изграждане на страната, като излиза от началото, че силата на народнодемократичната власт е в нейните неразривни връзки с народа.

След изчерпване и на другите точки от дневния си ред, петата извънредна сесия на НС бе вакрита.

Приветствие. — Негово Светейшество Българският патриарх Кирил е изпратил на г. Антон Югов, новия министър-председател на Народна република България, следната поздравителна телеграма:

Св. Синод на Българската православна църква най-почтително ви поздравява по случай избирането ви от страна на Народното събрание за министър-председател на Народна република България и ви благопожелава успех във вашето високо служение за благополучието на българския народ.

Извънредната сесия на Св. Синод в пълен състав бе закрита, в петък, 20 т. м. Синодалните архиереи в течение на настоящата седмица заминават за престолните си градове. В тази си сесия Св. Синод е одобрил, между другото, правилниците за Духовната академия и за Софийската духовна семинария.

Статията „Христос — вечният нравствен идеал“ на унгарски. — В два последователни броя (1 и 2 от 1956) на „Църковна хроника“, орган на Унгарската православна църква, с отговорен редактор прот. Берки Фериз, е поместена в превод на унгарски статията на нашия редовен сътрудник д-р Ив. Г. Панчовски „Христос — вечният нравствен идеал“, бр. 3 от 11 януари 1955 на ЦВ.

Изгубеното кръщелно свидетелство № 78/954 на Ефтим Стоянов Димитров, от с. Доброван, Поморийско, да се счита невалидно. Издаден е дубликат. — **Свещ. П. Полторацки.**

Печатна грешка. — Бр. 16 от 19 април 1956 на ЦВ, стр. 12, колона втора, р. 27 отгоре: **вместо история да се чете историк.**

Грешката е допусната по вина на печатницата.

ВЪНШНИ НОВИНИ

Атинският архиепископ Спиридон, предстоятел на Гръцката църква, е починал на 80-годишна възраст. С неговата смърт Църквата в Гърция губи един предстоятел, който от 1948 я ръководеше с твърдост. Архиепископ Спиридон се бе пламенно отдал на въпросите за икуменичес-

ското сътрудничество между неговата Църква с църквите на другите страни. В преговорите в това направление той винаги е проявявал дух на разбирателство и на широта.

Архиепископ Спиридон също така е играл първостепенна роля и на политическия форум.

ВСЕНАРОДНО ЦЪРКОВНО ТЪРЖЕСТВО

На 10 май 1956 се навършват три години от възстановяването на Българската патриаршия и избора на Светейшия Кирила за Български патриарх.

Този светъл и благодатен за Църквата и народа ни акт беше извършен от Третия църковно-народен събор, свикан в столицата на нашата родина, при най-благосклонното съдействие на народното правителство, за да отговори на всенародните чаяния за възстановяване старославното патриаршеско достоинство на Българската православна народна църква, придобито от нея преди повече от едно хилядолетие.

Това събитие и патриаршеският избор се превърнаха на времето си в незабравими народни тържества, почетени с високото присъствие на многобройни църковни делегации, изпратени у нас от другите сестри православни автокефални църкви, за да вземат непосредствено и искрено участие в изключително голямата радост на Българската православна църква.

В душата на целокупния български народ възстановяването на патриаршеското достоинство на родната ни Църква се отекна като победно удовлетворение на вековни народни желания. Българският народ прикътна това събитие в най-дълбоките и интимни пазви на душата си, гдето всеки народ пази своите най-светли и свети чувства за привързаност и любов към род и вяра.

Всенародната радост, предизвикана от решението на Третия църковно-народен събор за възстановяване на патриаршеското достоинство на Българската православна църква и избора на Българския патриарх Кирил, която се разля като светла вълна по всички краища на нашата родина, беше повече от онова обикновено веселие, което се забелязва при други тържества. В този случай, на предно място личеше повишеното народно самочувствие от запълването на една болезнена за народа ни историческа празнота, която българският народ чувствуваше като несправедливост към своята света Църква и към себе си.

Другояче не можеше да мисли и да чувства нашият народ, който знае от собствената си история, че Българската православна църква, чиято съдба е неотделима от неговата, насочи всичките си усилия, още при първите си стъпки в живота след своето просияване сред новопокръстените български народ, към извоюване на пълна независимост и патриаршески венец.

Благодарение прозорливостта и твърдостта на княз Бориса по отношение уреждането на Църквата след покръстването на народа; благодарение идването в България на Кирилометодиевите ученици, начело със свети Климента, които отстраниха гръцкото духовенство (заменяйки го със славяно-българско) и снабдиха клира и народа с богослужбни книги на славянски език, новоучредената Българска църква фактически стана още тогава независима народна църква.

Когато след Бориса над България заблестя военният и политически гений на цар Симеона, който направи България велика държава, родната Църква се облеche в нетленните одеяния на

патриаршеско достоинство, което ѝ отреди Преславският църковно-народен събор, свикан от Симеона около 919 година, в който взели участие архиереи, игумени и държавни сановници.

Цариградската вселенска патриаршия призна патриаршеското достоинство на Българската православна църква при царуването на цар Петра, който наследи на престола своя баща Симеона.

От този момент българският народ е записан в историческите летописи на света като народ, който се е регистрирал сред другите народи със своя независима държава и църква.

В историческия живот на народите, такива постижения са от огромно и решително значение за развитието и оцеляването им при постигащите ги исторически изпитания и напасти, през които са минали всички велики и малки народи в живота си.

Съдбата на българския народ в това отношение е една от най-тежките и нерадостни между останалите народи. Върху родната земя и народа ни са връхлитали бури и урагани, които са го разорявали и лишавали от свобода, от държавна и църковна самостоятелност; които са стоварвали върху него за дълги години тежките неволи и беди на робуването под игото на чужди народи, за да изкупи чрез страдания лекомислието и престъпната небрежност пред историята на свои недостойни царе и техните близки споспешници.

През такива черни робски години, когато не е имал никаква друга опора, народът инстинктивно се е приютявал под свещената закрила на своята родна Църква, унижена и обезславена като него, но неунищожима като духа му, пълен с копнеж по загубената свобода и щастлив живот. В такива времена народът и Църквата му сякаш са били един организъм, чиято душа е била Църквата. Лелейки чрез мислите си по свидно и скъпо минало, своята бъдеща свобода и нейните светли дарове, българският народ, кърмен с вяра и родолюбие от своята народна Църква, е преодолявал фатално опояващата го робска слабост, възмъжавал е и очистен чрез страданията от греховете на миналото, отново е получавал своята заветна свобода. И всякога щом българският народ през време на своето историческо съществуване е излизал от бедите на робските окови и е създавал своя свободна държава, нейните първи усилия са били всякога насочени за извоюване и придобиване на независимост за Българската православна църква, устроена като патриаршия.

Когато в края на XIV век, просветена и културна Търновска България падна под напора на безчислените Баязидови пълчища, нашият народ, слизайки в преизподнята на дълго и безпросветно робство, отнесе там в душата си великия и светъл спомен за последния Търновски патриарх и светец Евтимий. Неговият сияен лик единствен грееше пред зора на народа, когато полуварварските завоеватели спуснаха върху съдбата му тъмното було на робския мрак. Този спомен за великия приснопаметен първоинерерах на Българската православна църква, високопросветен книжовник, неустрашим

народен закрилник пред жестоките победители, светец по живот, когото завоевателите насилнически отделиха от паството му, слезе заедно с народа в адските тъмнини на петвековната робска нощ и бе най-ярката искра пред унилия народен взор. Този неотразим спомен беше надежда и утеха на поробеня народ, който стенеше и изнемогваше под ярема на политическо и духовно робство.

Този живоносен спомен, скътан в сърцата, окъпан в много робски сълзи, осветен от неизброими страдания и мъки, по-късно проби мъртвешкия робски мрак и светна като утринна зора в делото на отца Паисия „Софроний Врачански, Неофита Бозвели и цялата светла плеада борци, дошли след тях, за да заменят тази зора с ясни и безоблачен ден на народната свобода.

Великата и епична борба, която събуденият и благословен на подвиг от Църквата български народ започна и води за своето духовно и политическо освобождение, беше изначало преди всичко борба за независима и свободна Българска църква.

Тази борба разкри и показа великата обич, с която нашият многострадален народ обгражда в душата си своята Църква, която чувствава като своя истинска духовна майка и закрилница. Когато битката за независима родна Църква беше спечелена, пътят към политическата свобода беше открит и къс, защото народът беше вече

влязъл в борбата и знаеше, че докато не получи и своята политическа свобода, делото му не ще бъде завършено, и че без свободна държава той никога не ще има напълно независима Църква.

Днес Българската православна църква е окончателно устроена канонически, с възстановено патриаршеско достоинство, чийто носител е Негово Светейшество Българският патриарх Кирил. В негово лице нашият народ свързва историческата приемственост на старославното патриаршеско достоинство на родната Църква от времето на приснопаметния Търновски патриарх Евтимий със сегашното му възстановяване в лицето на патриарх Кирил. При превърхърлянето на този исторически мост, върху който се срещнаха славните видения и спомени от едно незабравимо минало с радостната, жива действителност на настоящето, българският народ беше улеснен от личните достоинства, с които Бог е надарил личността на патриарха Кирила. Тези достоинства, проявени в досегашното му служение на Православната църква, го изтъкнаха като първоиерарх, известен в плодovit книжовник и рвностен поборник за делото на мира в света.

Нека Бог изпрати сугубо Своята благодат над родната Църква и нейния патриарх, за да върши той успешно и плодоносно мисията си за утвърждаване и прослава на възстановената Българска патриаршия.

Архимандрит СТЕФАН

Неръкотворен паметник на екзарх Антим

На 10 май от настоящата година се навършват три години от едно от най-значителните събития в църковния живот на българския народ — възобновата на Българската патриаршия. Това събитие едва ли се оценява в цялото му значение — в нашето време на рационализъм и скептицизъм. Несъмнено е, че при новите обществено-политически отношения средновековното схващане за неразривна връзка между националната политическа независимост и църковната автономия е загубило днес много от своята тежест. Въпреки това обаче придобиването на църковна автокефалност е нещо повече от обикновен символ. След вековете на турско владичество борбите за отвоюване на българската национална независимост започват именно като устреми за придобиване на църковни правдини. Дейците на нашето Възраждане си поставили за първа задача да извоюват преди всичко именно онова, което българският народ загубил при турско владяване в края на XIV век на сетно място. Мъчителен и дълъг е пътят на това възстановяване на църковните правдини — за да се стигне до възобновата на Българската патриаршия. Началото му се губи в съдбоносните години към края на XIV век, когато турците унищожават политическата свобода на българския народ, а гърците посягат на неговите църковни и духовни правдини. И когато нашият народ се навдига, за да придобие своята национална независимост, той

повежда борба първом против духовните си робители за възстановяване на църковната независимост. Постепенните придобивки в тази борба представят в същност решителни стъпки към извоюването на политическата независимост. Тази страна на нашето църковно движение изпъква с поразителна яснота при историческата перспектива на цялото по-късно развитие на събитията. Един от съвременниците на най-ожесточените църковни борби открито заявява, през пролетта 1872, че българското църковно-народно движение има не само църковен, но и политически характер, защото неговата по-далечна цел е придобиването на народната самостоятелност. Така признанието на самостоятелна българска църква, чрез създаване на Българската екзархия, се чертаело като един етап от развитието на борбата за освобождение. Сега, когато пред нас лежи цялото по-късно развитие на църковно-националните ни борби и политическото ни освобождение, ние можем напълно правилно да схванем вътрешната връзка между тези две страни на единния процес на нашето Възраждане и възстановяване на политическата свобода. Повече от осемдесет години делят признанието на Българската екзархия и възстановяването на Българската патриаршия, обаче несъмнено е, че и това са само два отделни етапа във възстановяването на загубената в края на XIV век политическа и духовна свобода. Първият български екзарх Антим I е

наистина като някакъв непосреден предходник на днешния предстоятел на Българската църква, Негово Светейшество Кирил Български.

* * *

Приобщен чрез тази незблема връзка с бележития свой предходник, Негово Светейшество патриарх Кирил Български ни поднася един обемист труд — плод на упорити и продължителни проучвания — върху живота и дейността на екзарх Антим (+ **Кирил Патриарх български**, Екзарх Антим (1816—1888). Синодално издателство. София, 1956, 8°, 953 (2) сс.). Строго погледнато, творбата на върховния предстоятел на Българската църква далеч не представя само биография на първия български екзарх. Това е в същност истинската история на цялата наша църковно-национална борба през XIX век. В нея са разгледани и проучени не само събитията от църковен характер, но и всички други събития от вътрешната и външната политика, както и проявите от обществено-икономическо, културно и етническо естество. „Този труд, подготвян отдавна — изповядва високоочтимият автор — се явява и принос на дълбока почит към паметта на първия предстоятел на Българската църква след възстановяването на нейната независимост през 1870—1872 г. от страна на първия български патриарх след възстановяването на Българската патриаршия на 10 май 1953 г.“. Наистина, хронологическите рамки между второто десетилетие и предпоследното десетилетие на миналия век, очертани от рождението (1816) и смъртта (1888) на екзарх Антим I, са общо взето спазени от биографа. Затова пък, с оглед на сложността на събитията и относителното богатство на разполагаемите изворни податки, авторът ни е очертал една извънредно богата и наситена с фактически подробности картина на цялата епоха. За всяка личност, която се препречва по жизнения път на героя на нашите църковни борби, за всяка местност, гдето той пребивава, най-сетне за всяко отделно събитие, което по един или други начин се преплита с неговия живот и дейност, са дадени по възможност най-обилни вести. Самата обрисувана картина на епохата и събитията понякога става толкова наситена с подробности, щото сякаш временно личността на първия български екзарх се загубва сред общото, за да изпъкне след това още по-ясно и по-неразривно свързана с живота и дейността на своите съвременници, на своя народ и на цялото си време. Увлечен от самия фактически материал на историческите извори, авторът на книгата сякаш напълно непреднамерено, именно чрез биографията на екзарх Антим I, ни дава отговор на един чисто теоретичен въпрос от огромно значение — въпроса за ролята и значението на личността в общия исторически процес.

Книгата на Негово Светейшество Кирил Български се състои от девет обстояйни глави, в които се излага животът и дейността на екзарх Антим I. В кратък предговор авторът прави критичен преглед на съществуващите исторически извори и изследвания по въпроса. Тъкмо критическите бележки върху досегашната книжнина, посветена на личността и делото на големия наш

църковен, обществен и политически деец, показват най-нагледно, колко недостатъчно е онова, което е вече писано, и колко наложителна беше появата на обстойно и внимателно проучване върху една бележита личност от нашата близка история, каквото е изследването на патриарх Кирил Български. Като основно градиво са били използвани, както сам авторът изтъква, цяло множество неиздадени и издадени архивни извори. Напълно правилно е посочено, че тъй като по своя произход тези архивни извори са „субективно повлияни, следователно могат да подвеждат историческото изследване“, необходимо се явява да бъде приложен към тях научен „критерий, за да се установи безспорната, правдоподобната или вероятната истина, която съдържат“. Трябва особено да се подчертае използването за първи път на неизвестни досега архивни материали, черпени от наши държавни, обществени и лични архиви, както и от някои чужди архиви. Когато четецът проследява дадената от автора богата документация, става явно, колко много нови исторически извори са вмъкнати в изложението. Авторът е могъл да извори и да използва множество неподозирани досега архивни материали. Необичайно щастливо обстоятелство за автора се явява това, че той е могъл да използва голям брой доклади и други документи, съхранявани в архива на граф Н. П. Игнатиев, доставени от Централният Государственный исторически архив в Ленинграде. Това свежо историческо градиво му е дало възможност да осветли много неизвестни досега подробности от развоя на нашата църковен въпрос, за връзките между Антим I и руската дипломатия, като най-важни прояви в дейността на първия български екзарх.

Невъзможно е в няколко реда да се даде представа за всичко онова, което намираме в обемистото изследване на Негово Светейшество Кирил Български. Трябва четецът да стигне именно до подробностите в това изложение, за да може по достоинство да оцени както личността и делото на първия български екзарх, така и да се запознае с методологията на автора на книгата, с богатството на събраните исторически материали, огромния вложен труд в тяхното проучване и излагане и необикновената ерудиция на автора. Не е пресилено да се каже, че силата и значението на тази книга се крие именно в обилието на подробности, благодарение на които изпъква внушително общата картина. Четецът трябва да прочете и проучи книгата тъкмо в нейните подробности, за да схване величието на историческата личност, чиито живот и дела са изложени, както и от друга страна — ярките достоинства на автора като изследвач и научен творец в полето на българската историческа наука.

Първата глава от книгата, надсловена „Към родна сваят, наука и дълг“, дава вести за българския етнически характер на Одринска Тракия в началните десетилетия на XIX в., за родното място на бъдещия български екзарх, за годините на неговото детство и живота му до 1857, когато Антим се завърнал в турската столица след своето учение в Русия, оформил „под руско влияние своя общоцърковен мироглед и своето национално-политическо схващане“. Втората глава носи надслов „Надмогване на вътрешни про-

творечия“ и ни рисува неговата дейност от 1857 докъм 1863. Това са годините на учителство в Халки, когато Антим проявява своето държание като български възрожденец и родолюбец. Това са и първите по-големи кипежи за нашата църковно-национална борба, във връзка с която авторът на книгата ни осведомява за отношението на външните и вътрешни политически фактори към българския църковен въпрос, разказва ни за издигането на Антим като председател на Преславската епархия, борбите между Цариградската патриаршия и българските църковници. Интересни подробности и преценки са дадени за „революционния акт“ от 3 април 1860, чрез който се предвижда разрешението на българския църковен въпрос, после за неодобрението от страна на Антима относно наложеното от патриаршията наказание на тримата български владци, връзките му с тях и проявената солидарност. В една трета глава („В защита на народа“) авторът излага подробности из живота на митрополит Антим през периода от 1863 докъм 1866 и заедно с това ни осведомява нашироко за развоя на българската църковно-национална борба през тези години. Тук са засегнати въпросите относно борбата против униятското движение, развоя на българските църковни борби в Полянската епархия (Кукуш Дойран), личността и делото на епископ Партений Кукушкополянски, заляганята му за утвърждаване на българщината, неговите страдания и борби с врагове, после защитата му от страна на Антим и другите участници в назначената анкетна комисия и т. н. А обвиненията срещу еп. Партений, на първо място, са състояли в това, че въвеждал славянски език в богослужението и изисквал да се преподава на български език в училищата. . . „Антим бе изпълнил своя дълг и го бе защитил“ — пише по този повод авторът. В тази част на книгата, освен това, се дават вести за освобождението на заточените български владци, за разрастването на българското църковно движение, за опитите на граф Н. П. Игнатиев да постигне някаква спогодба с Цариградската патриаршия. В глава четвърта е разказано за събитията около избирането на Антим за видински митрополит през април 1868, за срещнатите трудности, за отказа му от патриаршията, за фермана от 28 февруари 1870, за Богоявленската служба на 6 януари 1872 и подготовката за избор на български екзарх. „Ферманът от 28 февруари 1870 година се явявал естествен резултат от продължителното развитие на гръко-българския спор при съдействието на руската дипломация“ — заявява Негово Светейшество Кирил Български. Занимливи подробности са дадени във връзка с оформяването на двете легални български партии — умерената и крайната националистическа партия. Не е излишно да се каже, че при по-нататъшното развитие на българския църковен въпрос тези партии играят значителна роля. В следната глава се излагат подробности относно избора на Антим Видински за български екзарх, неговите „надежди, пречки и стълкновения“, значи говори се за време приблизително между 12 февруари 1872 и обявяването на схизмата от страна на Цариградската патриаршия през септември с. г. Тук авторът е изложил също и становището на Ру-

сия, на другите европейски сили и на атинското правителство по въпроса за гръко-българския църковен спор. На стотина страници по-нататък Негово Светейшество Кирил описва „усилията за утвърждаване на Екзархията след схизмата“, значи през периода на 1873—1874. С особено напрежение се четат следните две глави, озаглавени: „През трудности и творчески напрежения“ и „Опасно време. Подвигът на призвания“, в които се излагат съдбините на Българската екзархия и поведението на Антим I по време на големите въстанически движения в българските земи през 1875 — 1876. Подозренията за съчувствие и участие на Антим I в българското революционно движение са напълно оправдани, и това станало причина за все по-голямото влошаване на отношението на турската власт към него. Ако и да згубил доверитото на правителството, екзарх Антим I продължавал да стои на своето място, да изпълнява задълженията си на духовен и политически водач на своя народ. Особено интересни са вестите, събрани от автора, относно връзките на екзарха с представители на революционното движение. „Антим съчувствувал на революционно-освободителната дейност — пише авторът — макар по нрав и разбиране да не е бил революционер“. А как са гледали нашите революционни дейци на ролята на Българската екзархия може да се съди например по признанието на Ботев, че тя е призвана „да прибере разпръснатите части на народа и да ги свърже в едно цяло“, сиреч да служи като обединително звено на борещия се за свобода български народ. Доста обширно са изложени вести във връзка с изпратената от екзарха делегация, в състав М. Балабанов и Др. Цанков, която трябвало да замине за чужбина след кървавата априлска епопея, за да осведоми чуждите правителства и общественото мнение върху съдбата на българския народ и неговите искания. Разкриването на екзарховото участие дало на неговите врагове и на самото турско правителство едно от най-тежките оръжия срещу председателя на Българската църква и заедно с другите причини довело до свалянето на Антима I и до неговото изгнание. В последната глава на своята книга авторът ни разказва за живота и дейността на Антим I след Освобождението, когато той се завръща в родината си като Видински митрополит и взима най-дейно участие в политическото устройство на княжеството. В крайните страници на книгата е разказано за държанието на бившия екзарх по време на Съединението, за участието му в отбраната на Видин през войната в 1885, за отношенията му спрямо Александър Батемберг, за предупреждението към Фердинанд, че „трябва да пази народните правдини“. Очертавайки общо образа на своя герой, авторът ни заявява, че той е бил „убеден и последователен русофил“, който получил нравственото удовлетворение да доживее „историческо оправдание на своето политическо убеждение — на своята вяра в Русия“.

Още в увода към своята книга Негово Светейшество Кирил Български изтъква, че „Антим е един завършен за себе си образ, който трябва да бъде проучен, разбран и оценен“. Именно това е сторено в настоящата книга — в едно богато документирано изложение, препитано с критичност

и безпристрастие, с разбиране и обич. Всичко това е дадено като леко и -увлекателно четиво, при което четецът следи с жив интерес повестуванieto. И може би с проучването на историята на нашата църковно-национална борба бе нужно да се занимае тъкмо учен, който да познава не само подробностите на политическия и обществен живот, но да притежава и разбирането на чисто църковните и канонични отношения, та по този начин да ни даде един завършен и задълбочен анализ, какъвто намираме в книгата на почитаемия автор. На първия български екзарх Антим трябваше прочее да бъде издигнат паметник, чрез който да бъде увековечена неговата личност и делото му. И ето, този дълго очакван

неръководен паметник е издигнат от ръката на неговия приемник в предстоятелството на днешната Българска църква. Това е несъмнено най-добрият паметник, който можеше да се очаква и желае. Но едновременно с всичко предстоятелят на Българската църква, Негово Светейшество Кирил Български, не само е възвеличил един от най-бележитите наши възрожденски дейци, но е утвърдил още веднаж и своето собствено призвание на исторически изследвач и книжовник, чиито трудове представят ценни приноси в полето на българския историопис.

Ив. Дуйчев

Труд и почивка

(По случай празника на труда)

Първи май, който се чествува от трoшовите хора у нас и в цял свят като международен празник на труда, е символ на двойна борба: борба за труд, и борба за почивка. Символ е също на големи победи в борбата за труд и почивка. Той е символ на борба на трудещите се за труд за себе си срещу безработицата, която е изхвърляла и до днес изхвърля милиони работници на улицата, лишава ги от труд и така обрича тях самите и близките им на глад и мизерия, на болести и израждане, обрича ги на неминуема жестока смърт. Символ е на борба за труд и за другите срещу безделието, тунейдството, експлоататорското живеене в охолство за сметка не на собствен, а на чужд труд. Следователно борбата за труд е борба за равенство на всички в труда: никой трудоспособен да не се лишава от правото да се труди и същевременно никой трудоспособен да не бъде освободен от дълга да се труди.

Тази борба за труд е борба за живот. Защото не е необходимо нашироко да доказваме значението на труда за самопазването, за културата, за благосъстоянието, за усъвършенствуването и за щастieto на човека. Достатъчно е само да погледнем как всичко живо в природата без труд е обречено на смърт; и достатъчно е да погледнем облика на живота там, гдето има разумен, пълен и ползотворен труд, и там, гдето няма такъв труд, за да оценим изведнаж значението на труда.

Борбата за почивка е не по-малко важна от борбата за труд, не само защото без почивка не е възможен и самият труд, но защото и да би бил възможен трудът без почивка, той сам не е достатъчен за човека да изяви и да задоволи своето съществуване. По-скоро обратното е вярно — че човекът се труди, за да може да завоюва, да удължи, да разнообрази и да запълни разумно своята почивка. Защото прекомерният, изнурителен и безпочивен труд е не по-малко убийствен, болестен и израждащ, отколкото е безработицата.

Нашият народ има всичкото основание да чествува тържествено и победно Първи май, защото след дълги борби и завоювания на неговото

работничество днес в самата му конституция се осигурява, на гражданите и правото на труд, и правото на почивка. В чл. 73 от Конституцията е казано: „Гражданите имат право на труд. Държавата осигурява осъществяването на това право на всеки гражданин. . . Трудът е дълг и въпрос на чест за всеки работоспособен гражданин. Всеки гражданин е длъжен да се занимава с обществено полезен труд и да работи според своите сили и способности“. А веднага след това, в чл. 74, е казано: „Гражданите имат право на почивка“.

Писаното в конституцията постепенно се осъществява. Чрез планиране народното стопанство, развиване непрекъснато производителните сили и създаване най-различни обществени работи се осигурява на гражданите правото на труд, а от друга страна, чрез ограничаване работния ден, даване ежегоден платен отпуск и чрез създаване на широка мрежа от почивни домове, клубове и пр., се осигурява правото на почивка. Затова и от година на година нашият народ чествува деня на труда с все нови производствени победи, с нови културни, социални и стопански завоювания. Това направи възможно и току-що даденото намаление на работното време в предпразнични дни, което нито е начало, нито е завършек, а е само едно от стъпалата на социалното подобряване на живота у нас.

Християнството не само одобрява и благославя всички усилия за внасяне равенство и справедливост в труда и в почивката — всички еднакво да имат право на труд и на почивка и всички еднакво да бъдат длъжни да се трудят — но то фактически първо е поело в историята на човечеството тези усилия, първо е поело борбата за труд и за почивка. Според християнското учение веднага след създаването на човека, нему било дадено и правото, и възможността, и задължението да се труди. Той трябвало да обработва и да пази Едемската градина, в която бил поставен, и да овладява и широко да използва цялата земя с всичките ѝ блага и възможности (Бит. 2:15; 1:28). Когато по-късно на човеците бил даден специален категоричен писан закон, в

него била дадена и изрична заповед за труд: „Шест дена от седмицата работи и върши всичките си работи“ (Второз. 5:12). Но основа на християнското отношение към труда за вечни времена ще си остане, наред с посочените заповеди, още и предписанието на св. ап. Павла във Второто му послание към солуняни: „Който не иска да се труди, не бива и да яде“ (3:10), което е с неизчерпаемо съдържание, защото посочва, от една страна, че всеки трудоспособен трябва да работи, но с това едновременно посочва, че всеки неработоспособен трябва да бъде осигурен, за да не става нужда да се труди; от друга страна, то осветява всички обществени санкции срещу тунеядците, включително до обричането им на гладна смърт, защото ясно е, че който не яде, няма и да живее. В цялата световна история няма по-категорично и по-авторитетно предписание за труд!

Християнството не само предписва труда, а същевременно го осветява и възвисява. Осветява го с това, че го сочи като желан и заповядан от Бога. Повече го осветява с това, че го смята подражаване на Бога, Който не само работил при сътворяването на света (Бит. 2:2), но и досега работи (Иоан. 5:17). Още повече го осветява с това, че в труда вижда единственото средство за хората да стават все повече богоподобни, като се усъвършенствуват (Мат. 5:48).

Не по-малко изисква християнството почивката. За Бога се казва, че Той, когато в шест дни свършил Своите дела при сътворяване света, Си починал на седмия ден; така благословил седмия ден и го осветил за почивка (Бит. 2:2—3). При даването на писания закон се предписало и строго спазване на седмичната почивка: „Пази съботния ден, за да го светиш, както ти е заповядал Господ Бог твой; шест дена работи и върши всичките си работи, а седмият ден е събота на Господа, Твоя Бог: не върши в него никаква работа, ни ти, ни син ти, ни дъщеря ти, ни рабът ти, ни рабинята ти, ни волът ти, ни оселът ти, нито някой твой добитък, нито пришелецът, който е у тебе, за да си почине рабът ти и рабинята ти (и оселът ти), както и ти“ (Второз. 5:12 — 14).

Така е посочено от Божията мъдрост, че всичко се нуждае от почивка и има право на почивка: господар и слуги, свои и чужди, заедно със самия безсловесен добитък. И като корона, за да се освети почивката, се сочи антропоморфично (за да бъде разбрано от хората), че и Сам Бог Си починал — Той, Който не Се нуждае от почивка, защото никога не може да Се умори.

При това се посочват две различни основания за почивката: биологическата необходимост от отмора, която е еднаква за хората и за добитъка, и чисто човешката, непозната на добитъка, необходимост от отдаване през време на почивката на възвишени мисли и дела за Бога и за божественото — отдаване почивния ден на Бога. В това отношение Свещеното писание ни посочва колко загрижено Сам Спасителят се отнасял към почивката на Своите съработници, апостолите, които гледал при умора да уедини, за да си починат (Марк. 6:31). От друга страна, Свещеното писание за вечни времена ни е завещало вопъла пред Бога, Който осветил и предписал почивката, на сния, които са ограбени, обезправени, поругани, на които кожата е почерняла от труд и от глад, на които се е свършила радостта и хората им са се обърнали в тъга и които едно от най-големите си страдания и неправди към тях виждат в това, че ги бият по врата и работят, а от дих за тях няма (Плач Иерем., гл. 5).

Като посочва, че почивният седмичен ден трябва да се отдава на Бога, християнството с това разкрива, че фактически трудът и почивката имат една и съща основна цел: да служат на човека за богоуподобяването му. Но това е не само тяхно осветяване, а и най-дълбокото им осмисляне. Защото всяка почивка, прекарана в пустота и греховни развлечения, в безделие и сънност, не само уврежда висшата духовна природа на човека, но уврежда човека и чисто биологически, тъй като вместо да го отмори го отравя физически с различни отровни пития и духовно — с порочни, греховни мисли, думи и дела. След такава „почивка“ трудът нито е интензивен, нито е производителен.

Д-р Димитър Пенев

Великата Априлска епопея

(По случай 80 години от Априлското въстание)

През епохата на петвековното турско робство българският народ никога не се е помирявал с тежката си участ. Свидетелство за това са редицата въстания и нескончаеми кървави борби, които българският народ води от първите години на робството (1393), та и до последните дни на Руско-турската освободителна война.

Най-високата точка в национално-освободителните борби на българския народ против турското робство е героичното Априлско въстание от 1876 година.

Априлското въстание е гордост за българския народ. В него той прояви своето единство, своя чист патриотизъм, безпримерната си храброст и трогателна самопожертвувателност пред олтара на отечеството. Чрез него той прояви, за пръв път в историята, своето масово сцепление и преданност към великите идеали на народните свободи и самоопределение и доказа пред целия свят, че е способен за свободен политически живот и заслужава своето

освобождение, което две години по-късно биде извоювано с помощта на братята руси-освободители.

Чрез Априлското въстание българският народ показа на бъдещите поколения, до каква степен на величие могат да се издигнат изпитани негови синове, верни до смърт на своя народ. Героичните образи на Бенковски, Каблешков, Петлешков, Волов, Кочо Чистеменски и редица други се очертават като духовни избраници и великани на делото, с които може да се гордее всеки народ.

Нашата родна Православна църква, хранителка и пазителка на народното съзнание, дух и вяра у българина през вековете, даде скъпи изкупителни жертви и мъченици за вярата и освобождението на България. Пред олтара на отечеството дадоха живота си и следните свещеници: Иван Ганчев, Лука Данчов и Нист, Ненов — Панагюрище, Илия Нацаров — Копрявщица, Божко — Клисурса, Петър и Нейчо Паунов — Батак, Никола л.

Стоилов и Тодор Трифонов — Брадигово, Тодор Ненчов и иеромонах Нефталим — с. Козарско, Ангел Сандъкчиев — с. Яса кория, сега Равногор, Пещерско, Бойчо Петров — с. Стрелча, Коста Буяклийски — гр. Враца и още много други незначителни скромни Божии и народни служители, големи патриоти и борци за свобода.

Незабравимо за историята ще остане и името на поп Груйо, който заедно с десетина свещеници на 22 април 1876 освети знамето на революцията, ушито от Райна поп Георгиева Футекова, и с пламенно слово призова Божие благословение за успеха на великото дело.

Априлското въстание не бе изолирано събитие в нашата история. Неоспорим факт е, че за масовото участие на българския народ в тази величава борба допринесоха извънредно много събитията, които се разиграха у нас през петдесетте и шестдесетте години на миналото столетие. Това бе периодът, в който се разгоря и завърши благополучно борбата за разрешаването на „Черковния въпрос“. В този период българският народ успя да изгони гръцките владци из страната, като с това се избави от безогледния грабеж и експлоатация от страна на фанариотското духовенство. В тази национално-църковна борба народните маси се обединиха около първата и най-важна за момента задача: да се премахне духовното робство, поддържано от Гръцката патриаршия и нейните органи, и българският народ да се сбодне със свое родно духовенство. Тази борба завърши благополучно с издаването на 28 февруари 1870 (с. с.) на историческия султански ферман за отделянето на Българската църква от Цариградската патриаршия и учредяването на Българска екзархия.

През настоящата 1956 се навършиха 86 години от издаването на този знаменит ферман, с който за пръв път бе признато официално и пред целия свят, от страна на турското правителство, съществуването на българския народ като отделен от другите народи на Балканския полуостров, в неговите етнически граници, които той от векове е населявал.

Успешното завършване на църковно-националната борба повиши твърде много националното съзнание на широките народни маси и обедини българския народ от всички краища на неговите земи в името на един общ идеал:

борба за политическо освобождение от турското потисничество и за играждане на собствена независима българска национална държава. Априлското въстание беше върховният момент на най-високо напрежение и на велика саможертва на българския народ за осъществяването на този идеал.

Мнозина от водачите на въстанието са имали основание да се съмняват в щастливия му край. Ала те са имали гениалната интуиция да прозрат една голяма историческа истина: един народ ще цени своята свобода тогава, когато тя е изкупена със собствената му кръв.

Когато на 30 април 1876 година организаторите на Габровското въстание избрали за войвода Цанко Дюстобанов, последният на драго сърце приел, но зарял: „Аз зная, че няма да освободим България, но нека чаучим народа си поне да мре; защото той предпочита да ходи гол, бос, гладен и да тъне в невежество и мрак, отколкото да мре за свобода и правда“. А водачът на въстанието Георги Бенковски, изпратен на върха на Балкана, пред страшната гледка на горящите селцища в Тракия и научавайки за турските зверства, се провиква: „Целта ни е постигната, ние забихме ръждивия си нож в сърцето на Турция и ѝ отворихме такава люта рана, която никога няма да заздравей!“

Заедно с това, тези великани на нашето племе имаха политическата далновидност да разберат, че едно всенародно масово въстание, какъвто и край да има, ще предизвика намесата на великите си. Европа няма да остане безучастна към съдбата на един 4 и 1/2-милионен народ. И те не се излъгаха. Но докато западноевропейските държави, начело с Англия, правеха всичко възможно, за да омаловажат жестокостите и да спасят Турция; докато протакаха разрешението на българския въпрос по безплодни конференции, а тайно въоръжаваха и реорганизираха турската войска, единствена Русия се яви на помощ и на 24 април 1877 (н. с.) обяви война на Турция за освобождението на балканските християни. Така Априлското въстание стана пролог за обявяването на Руско-турската война, с която бе извоювано и нашето освобождение.

Иото Нитов

Неверието на ап. Тома

След Своето славно възкресение от мъртвите, за което преди това Спасителят говорил на учениците Си (Мат. 16, 21; 17, 23), Той се явил на последните, а освен на тях и на мнозина други. Това Негово явяване преди да се възнесе на небето има своето голямо значение и цел. По този начин възкръсналият Спасител иска да утвърди напълно вярата на учениците Си, които едва ли не съвсем изгубили надежда поради смущение и страх от това, което станало с Учителя им в деня на Неговото заляване.

Евангелистите ни сочат доста примери на съмнение от страна на някои от учениците Христови. Но като най-ярък такъв пример в нашето съзнание всякога изпъква съмнението на ап. Тома.

Евангелист Иоан говори, че когато възкръсналият Господ се явил на учениците Си, ап. Тома не бил с тях и поради това изказал съмнение пред другите ученици: „Ако не видя на ръцете Му белега от гвозденте, и не туря пръста си в раните от гвозденте, и не туря ръката си в ребрата Му, няма да повярвам“ (Иоан. 20:25).

Фактически ап. Тома наравно с другите апостоли вярвал, че Исус е Христос (Мат. 16:20).

Навсякъде ап. Тома е бил равен на другите, защото никъде не се споменава за него като такъв, който не вярва, освен при този единствен случай след възкресението на Господа, когато в първия ден вечерта той отсъствувал, не бил заедно с другите ученици.

За този случай с ап. Тома нищо не ни пречи да мислим, че изказаното от него неверие е било за слава Божия!

Ап. Тома помни случаи, станали през време на Христовата проповед, когато Спасителят отговаря направо на мислите на фарисеите; знае разговорите им, без да ги чува; помни случаи, когато Исус отгатвал и знаел предварително и техните помисли и недоумения (Мат. 16:8; Лук. 5:22; Иоан. 1:47—48). Като помнел тези и други

случаи, ап. Тома знаел, че изказвайки своето съмнение във възкресението на Господа публично, пред всички ученици, той ще предизвика (изкушавайки) своя Учител да се яви и сега, когато и той, ап. Тома, е при тях, та и сам да се увери, пък и другите да Го видят пак.

Понякога, когато ние самите сме уверени в нещо, но поради силно желание това нещо да бъде тъй както ние искаме, ние изказваме съмнение, за да получим по-явно свидетелство, та „да бъде радостта ни по-пълна!“ Такива чувства изпълвали сърцето и на ап. Тома.

Спасителят не е отхвърлил ап. Тома от сонма на другите ученици „защото знаел мислите и желанията му. Нужно било, разбира се, Исус да се яви не един, а повече пъти на учениците Си, за да бъдат те напълно убедени. И понеже съмнението на ап. Тома било силно: . . . „ако не туря пръста си в раните Му. . . и не туря ръката си в ребрата Му“. . . (Иоан. 20:25), то възкръсналият Спасител удовлетворил желанието му, като се явил пак след осем дни. Той казва тогава на апостол Тома: „Дай си пръста тук, и виж ръцете Ми; дай си ръката и туря в ребрата Ми“. . . т. е. ето, попирай белезите от гвозденте и раната в ребрата Ми от коието „и не бъди невярващ, а вярващ. Отговори Тома и Му рече: Господ мой и Бог мой“ (Иоан. 20:28). На този положителен отговор Спасителят му казва: „Тома, ти повярва, защото Ме видя; блажени, които не са видели, и са повярвали“ (Иоан. 20:29). Казвайки тези думи на ап. Тома, само Спасителят е знаел какво става с Него.

Нищо не ни пречи да мислим, че думите на Спасителя: „ти повярва, защото Ме видя“ не се отнасят само за ап. Тома, а и за другите ученици, защото и те се съмняваха и колебаеха. Допусимо е Исус Христос нарочно да се е явил първият път на учениците Си в отсъствието на ап. Тома, та последният като разбере това, да изкаже желанието си и той да види Христа във форма на неверие. Това обаче ние само можем да предполагаме, за-

щото Бог е, Който всичко знае, понеже „разумът Му е неизмерим“ (Псал. 146:5).

Казвайки обаче тези думи на ап. Тома, Исус Христос същевременно ги казва и на всички апостоли. Ето, Тома вместо всички ви сложи ръката си в раните Ми пред вас и бидейки невярващ, както и вие се колебахте и съмня-

вахте преди да ви се явя, повярва. Сега, прочее, по-ясно от това свидетелство не ви е нужно. Длъжни сте да вярвате, защото вие сте тези, които трябва да научите всички народи, като ги кръщавате в името на Отца и Сина и Светаго Духа (Мат. 28:19—20).

Тодор п. Иванов

Незнайни мъченици на вярата в Христа

Времето, когато Евангелието е проникнало в Африка, не може да бъде определено с точност. Открити катакомби в Суза, някогашния град Хадрумет, които наброяват повече от пет хиляди гроба, свидетелствуват, че християнството още по времето на Антонините (96—192) е цъфтяло вече в сегашен Тунис. Картаген, този голям търговски център на античния свят, трябва да е приел твърде рано вестителите на Словото Господне. Във всеки случай към 130 година Евангелието е било проникнало в цяла Северна Африка, защото трагичният случай, който ще разкажем тука, е станал в Сцила, малка паланка в Нумидия. Тук са били задържани, за да бъдат изпратени в Картаген на съд, дванадесет вярващи, от които пет жени. Всички — обикновени скромни люде, за никой от които не се знае нищо особено. Касае се до така наречения **Процес на сцилатинските мъченици** в началото на царуването на Комод — вероятно в 180 година. Вълнуващ документ, едно от най-безспорните свидетелства на християнската мартирология, в което истината е отразена по завладяващ начин и което ни разкрива героизма и светостта, които вярата може да извика в човешката душа:

„Картаген, при второто консулство на Презенс и първото на Клодиан, 16-ят ден преди августовите календи, се призоваха в съдебното заседание Сперат, Нацал, Цитин, Доната, Секунда, Вестиа.

„Проконсултът Сатурнин започна разпита:

„**Сатурнин:** Вие можете да получите прощката на Императора, нашия господар, ако проявите добра воля.

„**Сперат:** Ние никога не сме сторили нещо зло, нито сме извършили неправда. Никому зло не сме пожелали. Даже когато ни измъчваха, отговаряхме с благословия. Ние прочее сме верни поданици на нашия Император.

„**Сатурнин:** Добре. Но ние имаме вяра, която вие сте длъжни да зачитате. Ние се кълнем в императорската божественост и се молим за спасението на Императора. Вяра напълно проста, както виждате.

„**Сперат:** Вихте ли искали да ме чуете, моля. Ще ви разкрия таинственост от простота.

„**Сатурнин:** И ти ще ни разкриеш вяра, която оскърбява нашата. Не искам да те слушам. Поскоро закълни се в божествеността на Императора.

„**Сперат:** Не познавам обоготворения Император на този свят и предпочитам да служа на Бога. Когато никой не е видял и не може да види с плътски очи. Ако не крада и ако плащам да-

нъка си при покупките, които правя, значи, че познавам моя Бог, Царя на царете и Императора на всички народи.

„**Сатурнин, към другите:** Изоставете тези вярвания!

„**Сперат:** Вярванията са лоши, когато подбуждат към убийство и клетвопрестъпничество.

„**Сатурнин, към другите:** Не споделяйте лудостта му.

„**Цитин:** Не се боим от никого, освен от Бога, Нашия Господар, Който е на небесата.

„**Доната:** Ние зачитаме Цезара, по заслугите му, но се боим само от Бога.

„**Вестиа:** Християнка съм.

„**Секунда:** И аз съм християнка. Искам да остана такава.

„**Сатурнин, към Сперат:** Упорствуваш ли да се наричаш християнин?

„**Сперат:** Християнин съм.

„Всички правят същата декларация.

„**Сатурнин:** Искате ли да ви дам време за размисление?

„**Сперат:** Не се обсъжда едно тъй разумно решение.

„**Сатурнин:** Какво има в това сандъче?

„**Сперат:** Свещените книги и посланията на Павла, един праведник.

„**Сатурнин:** Да ви дам срок от тридесет дни. Размислете.

„**Сперат повтаря:** Християнин съм.

„Всички повтарят това.

„Тогаво проконсултът Сатурнин прочете присъдата си от таблицата: Сперат, Нацал, Цитин, Дснага, Вестиа, Секунда и всички други признаха, че живеят като християни. Предложи им се да влезат в римската религия. Те с упорство отказаха да сторят това. Ние ги осъждаме прочее на смърт чрез посичане.

„**Сперат:** Слава на Бога!

„**Нацал:** Днес, мъченици, ние ще бъдем на небето. Слава на Бога!

„Проконсултът Сатурнин обяви чрез херолда: „Заповядам да бъдат отведени за посичане Сперат, Нацал, Цитин, Ветурий, Феликс, Аквилин, Летандий, Януария, Генероза, Вестиа, Доната, Секунда.

„**Всички казват:** Слава на Бога!

„Така, те заедно получиха венеца на мъченичеството. И са в Царството с Отца, Сина и Светия Дух во-веки веков. Амин“.

Каквито и да било коментари биха намалили величието на разказа — внушителен и вълнуващ

чрез самата своя простота. . . Обикновени незнайни люде, носейки в сърцата си обещания им от Христа мир, който пред лицето на смъртта ги прави герои. . .

Бележка. — Документът е превод от превода на француски, даден в книгата на Даниел-Ропс

„Л'Еглиз де'з' Апотр е де Мартир“ (Църквата на апостолите и на мъчениците), Париж, 1949, стр. стр. 216—217.

Л. Чолаков

Християните на лъвовете

(Последна част от разказа на Мальсов —
„На лъвовете“ . . .)

Хляб и зрелища, т. е. навременно раздаване на брашно, масло и вино и безплатен достъп в цирка за боя на гладиаторите, състезанията с колесници и други публични зрелища, ето с какви средства си служели римските власти, за да привържат към своите особи ленивата и своеволна тълпа на столицата.

Не само за простата маса обаче били нужни на императорите цирковите игри — те представлявали изпитано средство също така за обуздаване и висшите класи от столичното население. Колкото повече игри, толкова по-малко политика. Римлянинът ст времето на упадъка на империята, знатен или прост, поставял игрите в цирка над всички въпроси от вътрешната и външна политика на държавата.

Входна такса в театрите, където ставали игрите, не се плащала. Народът можел да се забавлява даром в продължение на цели седмици. Владетелите на Рим поемали всички разходи върху себе си и техните имена били прославяни в съответствие с разходите, направени по тези забави.

Ужасни били забавите, при които върху тълпи военнопленници или осъдени на смърт престъпници, изблъскани върху цирковата арена, се пускали диви зверове. В началото тези забави имали характер на правилни боеве на добре въоръжени хора с опитомени хищни зверове; но наскоро всичко това се изменило, като дивите хищни зверове започнали да пускат направо върху слабо или никак не въоръжени люде. Ако хората не били достатъчни, то дивите и разярени чрез мушканетъ им с нагорещени острия зверове се разкъсвали помежду си. Тези зрелища стрували много скъпо. Най-редки зверове при огромни разходи за улавянето и доставянето им били докарвани от най-отдалечените страни. Историята поръчителствува за достоверността на броя на дивите животни, които не рядко били изкарвани върху арената само в един ден, брой, който без това поръчителство би ни се виждал невероятен. Помпей устроил зверобой между 600 лъва, 18 слона и 410 други африкански звяра. При Август, на арената били убити само в един ден 36 крокодила, а при Калигула народът се любувал на зрелище, при което четиристотин мечки, едновременно пуснати на арената, се разкъсвали взаимно една друга!

С една дума, предприемано било всичко, за да държат тръгналият към упадък и израждане жесток и кървожаден народ във вечно опиянение, в непрекъсната замаяност, не позволявайки му да се опомни. . .

* * *

На третия ден след пристигането на християните в Рим, известия, разлепени върху стените на градските домове, оповестили за игри в цирка, които започвали на другия ден. На християните, настанени в една казарма, било съобщено, че те, като осъдени на смърт престъпници, ще бъдат изведени на арената на следната сутрин. Последният ден те прекарвали в тиха молитва и пение на християнски химни. На другата сутрин малката община се събрала, за последен път, около своя настоятел в двора на казармата. Там за последен път се извършило богослужение, след което всички насядали един до друг, очаквайки своя час.

Около обед дошел за тях отряд войници, под началството на един центурион. Още един път се прегърнали и разцелували осъдените, припомняйки един другиму за скорошната си среща във вечния живот, а след това в редици по двама се отправили на смърт. Улиците, по които трябвало да минат, били пуси и безлюдни. Всички били в амфитеатъра, който побирал над 100.000 човека.

Когато християните доближили цирка, оттам достигнал до тях стонът на многохилядни гласове. Това бил дивият вик на одобрение към гладиатора, който нанасял върху победения си противник последния смъртен удар. С това привършвала първата част от игрите — боя между гладиатори, след което идвал редът на зверовете върху арената.

Жертвите за зверовете обикновено въвеждали в цирка през тесен дълъг коридор на равнището на арената. Там, седейки на каменни пейки, те очаквали знака да излезат върху арената. Коридорът отивал към последната не направо, а под ъгъл, та чакащите в него не можели да видят онова, което ставало в цирка. При самия изход към арената имало здрава, подвижна решетка. Но макар че осъдените не виждали ставащите зад решетката ужаси, те ясно чували рева на разярени зверове, воплите на разкъсваните на части умиращи хора и дивашкия вой на тълпата, наподобяващ далечния тътен на страшен ураган.

Едва християните успели да седнат и се явил центурион, който заповядал на Антоний и Перпетуя да го последват. Те се хванали за ръце, разменили последен поглед и тръгнали след центуриона. Той обаче не ги повел към решетката, както очаквали те, а към един от страничните коридори.

Осъдените на смърт почти не забелязали изчезването на младите хора, защото всеки бил зает със себе си, с близките си и с неизбежния край. От арената вече се чували звуците на тръбите, оповестяващи началото на борбата със зверовете. Тълпа въоръжени слуги обкръжила християните и повела всички, заедно с жените и децата, към решетката. В миг последната била оттеглена. Жертвите тръгнали бавно по някаква широка площадка. Когато стигнали в средата на арената съпровождачите ги оставили и изчезнали зад решетката, която отново слушали.

Зацарила мъртва тишина в цялото огромно пространство на амфитеатъра. Дълга, страшна минута. . . Но ето, че из императорската ложа нечий ръка се издигнала и размахала кърпичка. Върху арената сякаш изпод земята изкочили лъвове, тигри, пантери. Техният рев изпълнил простора и измъчвани дълго време гладни, сега те разярени се нахвърлили върху нещастните християни и започнали да ги разкъсват. На техния рев от местата на зрителите им отговорил друг вой, с който изказвали задоволството си, освирипели, опиянени от вида на пролятата кръв, някакви хора-зверове. . . В по-малко от половин час, всички християни били разкъсани.

Антоний и Перпетуя довели в намиращото се под арената обширно подземие. Там, редом с клетките на зверовете, се намирили гардеробните и оръжейни помещения за гладиаторите и машинните помещения, чието устройство по онова време било доведено до съвършенство. Разпоредителят на игрите обяснил на Антоний, че него и жена му ще изведат на арената и ще пуснат върху тях

един лъв, един тигър и един див бивол последователно... Ако той успее да срази и трите зверва, нему и на жена му ще бъдат върнати животът и свободата.

Когато Антоний чул тия думи, сърцето му се изпълнило с надежда.

След половинчасово прекъсване, през време на което повечето от присъстващите обядвали по местата си, игрите се възобновили. Тълпата с напрежение очаквала нови зрелища. Публиката знаела какво ще бъде първото от тях и мнозина разговаряли помежду си за красотата на младата християнка, чийто мъж трябвало да излиза три пъти на едноборство с най-страшни зверове. Отново се разнесе звукът на тръбите и при мъртвото мълчание на необозримата тълпа из дълбините на арената бавно се издигнала една скала. Върху нея полуседнала и вързана била Перпетуя. Прозрачна, бяла одежда покривала тялото ѝ, а главата ѝ била украсена със златен обръч, локрит със скъпоценни камъни, които блестели на слънцето. Върху плещите ѝ падали нейните разкошни, дълги и прекрасни коси. . . Между тълпата се пронесъл шепот. Такава красотата и младостта трябвала само след няколко минути да станат плячка на кървожадните зверове. . .

Отново мъртва тишина в амфитеатъра, отново дълга, страшна минута и знакът с кърпичката от императорската ложа. С див рев върху арената изкочил исполин-лъв.

Антоний прави няколко крачки напред и закрива с телото си жената. Ръката му, сякаш от желязо, държи блестящия меч, като че ли се е сраснала с него.

Лъвът се приближава бавно. Десетина крачки от скалата той спира; чува се глухо ръмжене; зверът бие земята с опашката си с такава сила, че пясъкът пръска на всички страни. Ето, не сваляйки поглед от жертвите си, лъвът се просва с цялата си дължина върху земята и се готви за скок, гълзейки като змия, по арената. Ето. . .

ОТЗИВИ И БЕЛЕЖКИ

КОНЦЕРТЪТ НА ХОРА НА СОФИЙСКАТА ДУХОВНА СЕМИНАРИЯ

На 22 април т. г. в зала „България“ хорът на Софийската духовна семинария под диригентството на г. Аврам Вачев изнесе първия си през настоящия сезон концерт пред софийското гражданство. При препълнена от посетители зала, между които личеха официалните лица на Българската православна църква, начало с Негово Светейшество Българския патриарх Кирил, хорът изпълни богата програма от духовни и светски песни.

В първата част на програмата бяха застъпени църковни хорови творби от Римски-Корсаков, Давидов, Любимов, Д. Христов, Строкин и Ведел. Във втората част — светски хорови творби от Г. Димитров, Д. Христов, П. Динев, Свещников, Глинка, Гуно, Йохан Щраус, Рихард Вагнер, Вебер и др.

Хорът, съставен от възпитаници на Софийската духовна семинария, представлява като цяло добър гласов материал, с който може да се изградят в техническо и художествено отношение значителни и сериозни програми. Това пролича както от богатата и трудна техническа програма, така и от изпълнението на повечето песни.

Като особено положително качество трябва да се отбележи постигнатата хорова звучност и хубава балансираност на отделните хорови партии, което безспорно се дължи на добрите грижи и старание на ръководителя на хора г. Аврам Вачев. Правеха също впечатление добрите постижения на хора при преходите в динамиката и фразировката на отделните мелодични периоди. Тези положителни страни безспорно са резултат на добрите качества на диригента, който, освен солидна рутина, притежава и здрав музикален усет. Аврам Вачев има ясен, красив и добре обмислен жест и затова всички въстпления и завършени при хора са винаги сигурни и точни. Очевидно диригентът е положил особено старание и за вникване в идейно-емоционалната същност на песните. Като се има пред вид, че съставът на хора е от ученици, много от които отскоро са започнали музикалното си огромяване, резултатът от изпълнението на повечето от песните е похвален. Особено добри постижения бяха отбелязани в песните „Обятия Отча“, „Нине отпускаеши“ — от Строкин, „Другари, сетен час удари“ — от Г. Димитров, „Дафино

Но що за шум в императорската ложа? Там всичко е в движение. Цезар се е навел целият през балюстрадата на ложата си.

— Това е тя, Клавдия Квинта! Това е весталката-престъпница пред олтара на богинята! Върнете лъва! По-скоро, по-скоро! Тя не бива да бъде наказана тук! Боговете ще ни отмъстят страшно за смъртта на весталката! Тя трябва да бъде погребана жива! Махнете лъва!

— Весталката, весталката Клавдия Квинта! — шумяла тълпата.

Хиляди гласове крещели: „Назад лъва! Прислуга, по-скоро!“

Но късно. Царят на пустинята не признава нито император, ни народ. С един скок той е върху скалата. Един удар на могъщата му лапа умъртвява Перпетуя и тя се свлича надолу, обляна в кръв. Друг удар поразява Антоний, който бърза да ѝ се припече на помощ. На петдесет въоръжени слуги едвам се удава да върнат разреденото животното в клетката му.

Народът роптаел, бойки се от отмъщението на богинята. Всички старания да върнат живота на бившата весталка били напразни. Нейната чиста душа напуснала разкъсаното тяло и се възнесла там, където не достига властта на императори. Антоний също бил мъртъв. Бързата смърт, без мъки, спасила и двамата от яростта на Цезаря и народа и докато слугите прибирали труповете им, душите на мъчениците се носели към онова тихо и светло лоно, за което те мислели и копнеели в живота си.

А за могъщия Рим бил вече близък часът, когато върху неговата претоварена с кръв и проклетия земя трябвало да се яви новият живот — не живот на мрак и смърт, но на духовна светлина и щастие!

Превел свободно Цв. Н.

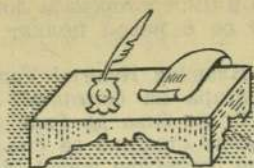
вино“ — от Д. Христов, „В темном лесе“ — от Свещников, „Нощен преглед“ — от Глинка, Добри изпълнителски постижения бяха отбелязани и в „Марша на стрелците“ из опера „Вълшебния стрелец“ от Вебер и в „Хора на пилигрините“ из операта „Танхойзер“ от Вагнер. И тук както във валса „На хубавия син Дунав“ от Щраус и „Марша на войниците“ из операта „Фауст“ от Гуно ансамбловата спятост, хоровата звучност и отличното нюансирване подчертано се налагаха на слушателите, които живо изразяваха своето доволство от изпълнението.

Трябва също да се отбележат покрай добрите постижения и някои несполуки. Така например в първата част на програмата, където бавните и широки църковни мелодии изискват особено здраво поставени гласове, на места се явяваше понижаване на интонацията главно поради нестабилността на високата гласова партия, която предизвикваше в някои творби общото понижаване на целия ансамбъл, от което високото ниво на изпълнението се понижаваше. Това особено пролича в концерта „Блажен муж“ от Любимов, „На реках Вавилонских“, от Ведел, е безспорно една монументална творба, която, въпреки техническата си трудност, може да се овладее от хора, макар че на места във фугата бяха допуснати интонационни колебания. Въпреки отбелязаните малки слабости, трябва да се подчертае, че постигнатото от този хоров колектив заслужава внимание. Самият факт, че колективът се е справил с изучаването и овладяването на толкова трудни в техническо и художествено отношение музикални творби, ясно говори за добрите му качества.

Ученикът-пианист Николай Пефев, чиято роля при аккомпанирането на творбите със съпровод на пиано в известен смисъл беше и солистична и ръководна, трябва да обърне повече внимание върху ритмичното и интонационно овладяване на и без това трудните песни.

С отстраняването на отбелязаните слабости хорът ще стане един от първостепенните наши певчески колективи. Доброто изпълнение предизвикваше спонтанен възторг у слушателите, поради което хорът и неговият отличен и талантлив диригент г. Аврам Вачев бяха често извиквани на бис. Добрият успех бе причина концертът да бъде повторен за гражданството на 23 април при същата програма.

Д-р Ст. Паунчев

ЦЪРКОВНА И ОБЩЕСТВЕНА АСТОПИС

Нова победа в полето на мирния труд. — С постановление на МС и ЦК на БКП от 29 април 1956 година работният ден на работниците и служителите от предприятията, учрежденията и организациите се намалява в съботните, предпозивните и предпразничните дни на шест часа. Това е нова голяма придобивка на трудещите се у нас. Това е и нова победа на народната власт в полето на мирния труд.

Празникът на труда — 1 май — тази година бе отпразнуван от столицани с особена тържественост.

Първомайската манифестация на трудещите се в столицата започна в 9.30 часа и завърши към 13 часа.

Негово Светейшество Българският патриарх Кирил, придружен от секретаря на св. Синод, Високопреподобния архимандрит Максим, присъствува на празника в трибуната с официалните лица отстраня на Мавзолея на Георги Димитров.

Деветдесет години от раждането на Пенчо Славейков. — Тази година се навършиха деветдесет години от раждането на големия български поет Пенчо Славейков, автор между другото на „Кървава песен“, „Коледари“, „Неразделни“, „Псалом на поета“ — поетични творби, които ще живеят, докогато ще живее българска реч на земята.

От перото на Пенчо Славейков е излязъл безсмъртният стих: „Бог и България — единство в двойна плът“, който свидетелства най-добре за отношението на поета към религията. В поезията на Пенчо Славейков е отразен с особена сила и правдивост народният бит.

Съюзът на българските писатели, по случай тази годишнина, уреди на 27 април вечерта в Клуба на културните дейци възпоменателна вечер, на която писателят акад. Людмил Стоянов произнесе слово за живота и поетичното творчество на поета. Артисти от столичните театри изпълниха художествена програма с негови творби. — Л. Ч.

Тържествено събрание в памет на Пиер и Мария Кюри. — На 26 април т. г., вечерта, в големия салон на БАН се състоя тържествено събрание за чествуване паметта на големите френски учени Пиер и Мария Кюри по случай петдесет години от смъртта на Пиер Кюри. Чествването стана по почин на Националния комитет за защита на мира, Комитета за приятелство и културни връзки с чужбина, Съюза на научните работници в България и БАН.

Господин проф. Г. Наджаков, председател на НКЗМ, откри събранието. Приветствие поднесе д-р Вилфред Себаун, научен сътрудник в Радиевия институт в Париж, основан от Пиер Кюри. Проф. Христо Христов, член-кореспондент на БАН, направи доклад за живота и научната дей-

ност на Пиер и Мария Кюри. В края на събранието бе изпълнена художествена програма.

Поправки. — Брой 16 от 19 април 1956, стр. 7, колона втора, ред 8 отдолу: вместо чествувано да се чете чувствувано; стр. 8, колона първа, ред 14 отдолу: вместо Притчи IV — X да се чете Притчи VI — X.

— Брой 17—18 от 28 април 1956, стр. 14: целият последен ред отдолу в първата колона да се прехвърли на стр. 15 в началото на първата колона.

Разместването на редовете е станало при ревизията на вестника по вина на печатницата.

ДУХОВНА АКАДЕМИЯ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“ — СОФИЯ

Обява

Ректоратът на Духовната академия „Св. Климент Охридски“ съобщава, че за 1956/57 учебна година новите студенти ще бъдат приемани по установения вече ред.

Могат да кандидатствуват само младежи, завършили духовна семинария, и командировани от епархийските архиепископи епархийски свещеници — също завършили духовна семинария.

При академията има уреден пълен пансион, в който живеят всички студенти. Всички студенти са стипендианти на Св. Синод.

Кандидат-студентите подават молба до ректора на академията, пл. Ленин, 19, София, **най-късно до 25 юни т. г.**

Към молбата трябва да се приложат следните документи: 1) свидетелство за зрялост (семинарска диплома); 2) свидетелство за св. кръщение; 3) препоръчително писмо от съответния епархийски архиепископ; 4) медицинско свидетелство, издадено от лекар на държавна служба, и 5) донаборно свидетелство (само за цивилните).

Молба, към която не са приложени по-горе изброените документи или някои от тях, не ѝ се дава ход.

Младежи, завършили народна гимназия, желаещи да постъпят в академията, трябва да са изслужили военната си служба, да не са по-възрастни от 25 години, да положат съответните приравнителни изпити в Духовната семинария за първите четири години от курса на семинарията — при гара Черепиш, Врачанско — петата година постъпват като редовни ученици в семинарията и на края полагат матура заедно с редовните абитуриенти, след което добиват право да кандидатствуват за студенти в Духовната академия.

Приетите нови студенти при записването си подават декларация-задължително, че след като завършат академията и отбият военната си служба, ще приемат духовно звание като свещенослужители на Българската православна църква. В противен случай връщат изразходваната за образованието им сума, заедно с лихвите.

Енорийски свещеници, кандидати за редовни студенти, завършили гимназия или ПБИНститут, могат да кандидатствуват, след като положат в Духовната семинария: **завършилите гимназия** — приравнителни изпити и матура, а **завършилите гимназия и ПБИНститут** — приравнителен изпит по гръцки език.

За 1956/57 учебна година ще бъдат приети и нови студенти-започници. За такива могат да кандидатствуват само енорийски свещеници, завършили семинария.

Кандидат-студентите започници подават молба до ректора на академията **най-късно до 15 юни т. г.**, към която прилагат още и следните документи: 1) зрялостно свидетелство (семинарска диплома); 2) препоръка от епархийския архиепископ и 3) медицинско свидетелство, издадено от лекар на държавна служба.

Енорийските свещеници, завършили народна гимназия или в ПБИНститут, могат да кандидатствуват за студенти-започници, след като положат в Духовната семинария съответните приравнителни изпити, изисквани и за кандидатите за редовни студенти. — София, 5 април 1956 година. От ректората.